

# Οκτώ αιώνες οικονομικής ιστορίας του Βυζαντίου

Κείμενα κορυφαίων ειδικών υπό την εποπτεία της ακαδημαϊκού Αγγελικής Λαΐου

7-18/94

2010 11/12 (9A+9B) ΒΟΛΟΜΕΘΟ

(9B)



Επιφανιστικό πλακίδιο. Ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος Ζ΄ Πορφυρογέννητος εμμογγίζεται από τον Χριστό, 945. Μόσχα, Κρατικό Μουσείο Κλών Τεχνών Pushkin.

**Οικονομική Ιστορία του Βυζαντίου**  
Από τον 7ο έως τον 15ο αιώνα  
Γενική εποπτεία:  
Αγγελική Ε. Λαΐου  
Όμοιο 3, σελ. 1.914  
εκδ. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης

### Της ΓΙΩΡΓΙΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ\*

**Η** συγγραφή μιας οικονομικής ιστορίας του Βυζαντίου, μιας αυτοκρατορίας που έζησε πάνω από χίλια χρόνια, άλλοτε σε απόλυτη ακμή, με πλούτο και κλίση, άλλοτε δοκιμαζόμενη από ισχυρές κρίσεις και πιστωτικές ανάγκες και άλλοτε συγκρινόμενη και παραλαίωσα, λόγω της πολυτάραχης ιστορίας της, αποτελεί ένα τεράστιο κειμενικό έργο που έχει να καλύψει, φροντίζει ένα εγχείρημα μεγαλειώδες, αλλά ακατόρθωτο. Όταν, όμως, υπό τα γενικά εποπτεία της ακαδημαϊκού και καθηγήτριας Αγγελικής Λαΐου, μία επιστημονική επιτροπή αποτελούμενη από τους κορυφαίους στο είδος τους βυζαντινολόγους: Cécile Morrisson, X. Μπούρας, K. Πιτσάκι και τον αξιόμηστο Δάσκαλο Νίκο Οικονομίδη, συγκεντρώνει τις συμβολές των απόλυτων ειδικών, σε κάθε θέμα, προβληματική και ενότητα της οικονομικής ιστορίας, τότε το ανέγικο μετωπίζονται σε ένα από τα πλέον θεαματικά έργα που έχουν γραφτεί ποτέ για το Βυζάντιο.

### Ευρηπρία 140 σελίδων

Μάκρος πολλών ετών και πολλών επιστημόνων, η Οικονομική Ιστορία του Βυζαντίου αποτελεί στην ουσία τη συμπληρωμένη και αναθεωρημένη έκδοση στα ελληνικά του: Angeliki E. Laiou, editor-in-chief, *The Economic History of Byzantium from the Seventh through the Fifteenth Century*, 3 vols., Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington D.C. 2002. Η ελληνική έκδοση, πέρα από τη γενική επιμέλεια και ποιότητα που χαρακτηρίζει πάντοτε τις εκδόσεις του ΜΙΕΤ, είναι εμπλουτισμένη με πλήρη ευρηπρία 140 σελ.(!), κομψά εικονογραφημένη και υποδειγματικά μεταφρασμένη. Η παρουσίαση στο πλαίσιο του παρόντος σημειώματος, ενός τόσο σπουδαίου και πλούσιου συλλογικού και συνθετικού έργου, που συνιστά μία κορυφαία στιγμή συνάντησης των πιο άξιων θεματοφάντων της βυζαντινής ιστορικής επιστήμης, εστέλλει μία μάλλον θρασύτητα απόπειρα. Χι αυτό γιατί η πλη-

ρότητα του έργου και το κύρος της πλειάδας των επιστημόνων που το έφεραν σε πέρας με σφαιρική και διαχρονική επιβίβαση τον θαυμασμό και τον σεβασμό και τα όρια του σχολικού αισού επιτάσσουν τα συναισθηματικά δυνατά παρουσιάσά του. Η Αγγελική Λαΐου, που κρατούσε την πρωτοβουλία της εννοχρήστριμης σε αυτή τη συμφωνία επιστημόνων, σημειώνει στον πρόλογο της ότι η προθυμία και η υπομονή όλων των συγγραφέων έκαναν το δύσκολο αυτό έργο ευχάριστο και αποδοτικό.

### Οι θεματικές ενότητες

Κομιά επιμέρους θεματική ενότητα, προβληματική ή παράμετρος δεν μένει ακάλυπτη σε αυτά την ενδελέα μελέτη. Μετά το εισαγωγικό περιήρημα της πολιτικής ιστορίας του Βυζαντίου (Λαΐου), το α΄ μέρος του έργου καλύπτει με τρόπο εξαντλητικό το περιβάλλον (Geyer), τις πρωτοπαράγοντες πηγές και τις τεχνικές παραγωγής (Λαΐου, Bryer, Matschke, Sodini, κ.ά.) και τις επιστημονικές (Αννα Αβραμέα, Μακρίνη). Στο β΄ μέρος, η Cécile Morrisson και ο J.-P. Sodini πραγματεύονται με ενότητα τα ιδιαίτερα «προτοβυζαντινά» οικονομικά δεδομένα του βίου αι και συστασιακά εδώνται γιατί οι συγγραφείς του έργου ξεκινούν τη μελέτη της οικονομικής ιστορίας του Βυζαντίου από τον παρακάτω, κομβικό και καθοριστικό για τις βαθιές αλλαγές των οικονομικών και δημοσιονομικών δομών 7ο αιώνα. Αμέσως μετά, στο γ΄ μέρος, πρώτα από τις δομές στην οργάνωση και ανάπτυξη της παραγωγής, παρουσιάζεται η γεωργία και κατά συνέπεια η αγροτική οικονομία (Lefort, Λαΐου, Toubert) και κατόπιν η αστική οικονομία (Dagnin, Matschke, Μπούρας, Magdalino, Cutler, Οικονομίδης, κ.ά.). Οι ανταλλαγές, το εμπόριο και οι αγορές (Λαΐου, Matschke, Day) αποτελούν το δ΄ μέρος του έργου. Ιδιαίτερη μνεία εδώ πρέπει να γίνει στη συμβολή των Cécile Morrisson και J.-C. Cheynet για τις τρέτες και τις αμειβές στον βυζαντινό κόσμο, κομψή τιθάνια ερμηνείας σταχυολόγησις κόβει είδους βυζαντινών και άλλων μεσαιωνικών πηγών, η οποία προσφέρει ανακτιμυτες πληροφορίες για την αγοραστική αξία των νομισμάτων. Το ε΄ μέρος του έργου επηρεάζεται «Οικονομικοί Θερισμοί και Κράτος» και κομψοί είναι από τις υπερόχους μελέτες



Ιστέμμενο, Ρωμαϊκός Γ΄ Αρχαίος, Νομισματοκοπείο: Κωνσταντινούπολη, χρον. κοπή: 1028-1034 (απόσπασμα). Αθήνα, Νομισματικό Μουσείο.

των Morrisson, Παπαγιάννη, Μαριδάκη-Καρατά, κ.ά. «Ο ρόλος του βυζαντινού κράτους στην οικονομία» αποτελεί στην ενότητα αυτή ένα ιδιαίτερο κεφάλαιο. Σεβαστή μνήμη και παρακαταθήκη του Δασκάλου Νίκου Οικονομίδη, η συμβολή του αυτό αποτελεί το επιστέγασμα της βαθιάς γνώσης του στο θέμα και δείχνει για μίαν ακόμη φορά το επιστημονικό μέγεθος του κορυφαίου βυζαντινολόγου. Το έργο ολοκληρώνεται στο σ΄ μέρος του με την ανάπτυξη της οικονομικής σκέψης και ιδεολογίας και ιδέειν με την επισκόπηση της βυζαντινής οικονομίας, και τα δύο από τη Λαΐου, επιμυτεύονται της γνώσης και της επιστημονικής αρτιότητας της. Όσα τα παραπάνω μέρη της Οικονομικής Ιστορίας του Βυζαντίου εμπλουτίζονται από ενδιαφέροντα παρατηρήματα που κατά κύριο λόγο είναι τα «ζώντα» παραδείγματα των πόλεων της αυτοκρατορίας: με την πλέον επικαιρο-

ποιημένη γνώση από τις συστηματικές ανασκαφές και τα ευρήματα (Russell, Αντιμούσιος, Foss, Σάρβει, Λούλη: Θούβα, Καζάνικα: Αθήνα, Sandets και Πέννα: Κόρινθος, Καλλιγιά: Μονεμβασιά, κ.ά.). Είναι σάφες ότι το κομψό αυτό έργο, το πιο έγκριτο σημείο αναφοράς για την οικονομία του Βυζαντίου μέχρι σήμερα, απευθύνεται κατά κύριο λόγο στους μελετητές και ερευνητές της αυτοκρατορίας. Από την αναγκαστική αποικειότητα άραγε σε μη ειδικούς; Οχι, φυσικά, όπως κι απο κανένα βιβλίο Ιστορίας. Για κάθε αναγνώστη οι επικαιρέσεις στον χρόνο είναι μαγνητικές και μυστηρώδεις, γεμάτες προσημολογία και εκπαιδείς και η Ιστορία μπορεί με τον πιο γοητευτικό τρόπο να προσφέρει αυτό το κομψό ταξίδι. \* Η Γιώργια Νικολάου είναι Νομισματολόγος - Βυζαντινολόγος στο Νομισματικό Μουσείο.